

Фліссак К.А.

*д.е.н., проф., професор кафедри міжнародного
та європейського права
Західноукраїнський національний університет*

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ Ф. КОНЕЧНОГО В КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Сучасні дослідження проблематики міжнародної безпеки та її міжнародно-правового аспекту здебільшого звертаються до конкретно наукового або технологічного рівня наукової методології. В цілому такі підходи можна вважати виправданими, адже чимало питань зазначеної сфери мають прикладний характер. Для цього вдаватись до глибоких філософських роздумів буде невиправданим. Разом з тим, дослідження глибинних питань, які становлять саму основу наукових знань, неможливо без звернення до філософської та загальнонаукової методології.

Розуміння основ міжнародної безпеки та причин формування загроз, які ставлять під удар безпеку в масштабах регіонів або планети в цілому, належать саме до останньої групи. Одними із найсуттєвіших загроз для міжнародної безпеки та міжнародного права XXI століття стали міждержавні конфлікти. Вчені називають широкий спектр причин їх виникнення [1]. Багато в чому визначення передумов криз, прогнози щодо їх перебігу та рекомендації щодо дій в напрямку вибору оптимального для своєї сторони сценарію їх завершення, залежать від політико-філософських поглядів експертів та науковців. Усвідомлюючи плюралізм наукових поглядів, визнаємо право на існування таких значних течій як неолібералізм та неомарксизм, разом з тим залишаємо за собою право дотримуватись поглядів притаманних іншому напрямку, відомому під назвами реалізм та неореалізм.

Серед інших складових, доктрина реалізму містить положення про множинність цивілізацій, які одночасно існують на планеті. Один із найбільш

відомих авторів, чиє прізвище одразу називають при згадці даної філософської конструкції – С.Хантінгтон [2]. Разом з тим, він був далеко не єдиним автором, який висловлювався у зазначеному напрямку. Так, в середині ХХ ст. схожі погляди демонстрував відомий у свій час, проте недостатньо представлений у сучасному науковому дискурсі, польський науковець Фелікс Конечний (Feliks Karol Konieczny, 1862-1949). Вважаємо, що для розширення загальнотеоретичних знань, які стосуються міжнародної безпеки, міжнародних відносин та міжнародного права, цілком доречним буде звернення до праць даного автора та їх переосмислення з позицій науки ХХІ ст.

Зауважимо, що з огляду на те, що ряд праць даного автора публікувались в Англії, у Польщі Ф.Конечного тривалий час знали переважно як історика та театрального критика. Відлік переосмислення даного автора у своїй державі можна вести з моменту звернення до його наукового доробку проф. Я.Скочинського [3]. Саме тоді про Ф.Конечного заговорили як про дослідника теорії цивілізацій.

Основи цивілізаційної теорії Ф.Конечного та їх відмінності від поглядів інших авторів, які працювали у даному напрямку, заслуговують на окремий розгляд. Так, досліджуючи розвиток Центральної та Східної Європи у період Середніх віків з позицій історичної науки, Ф.Конечний звернув увагу на першопричини низки конфліктів, у яких брала участь польська держава. Поряд з очевидними і доволі традиційними для того часу причинами – переділом територій та переміщенням кордонів, боротьбою за доступ до економічних ресурсів та владу – ряд суперечностей, які подекуди переростали у збройні конфлікти, не цілком узгоджувались з усталеними в науці поглядами. Було висунуто гіпотезу, що такий перебіг подій пояснюється тим, що країни та народи насправді не належать до єдиної загальнолюдської цивілізації, а є представниками різних цивілізаційних моделей. Така зміна у методології історичного дослідження дозволила просунутися у вивченні історії Польщі з нової наукової позиції.

Разом з тим, перенесення зазначених підходів на ретроспективне вивчення поведінки незалежних держав дозволило по-новому поглянути на теорію міжнародних відносин в цілому.

На відміну від інших авторів, які почали замислюватись над схожою проблематикою (а серед них такі відомі науковці, як М. Данилевський, О. Шпенглер, А. Тойнбі, Ф. Бродель, Л. Гумільов), він відзначав, що цивілізація не може розглядатись лише як певний спільний рівень технологій чи як належність до єдиної релігії. Саму цивілізацію Ф.Конечний розглядав як «метод організації колективного життя» («metoda ustroju życia zbiorowego») [4], тобто як систему принципів, дотримуючись яких люди та людські спільноти організують своє співіснування у рамках певного суспільства.

У своїх працях Ф.Конечний згадував про альтернативні погляди, яких дотримувались представники інших значних теорій міжнародних відносин – марксизму та лібералізму. Попри відмінності за більшістю позицій, зазначені напрями мали одну спільну рису – вони виходили з того, що для всього людства можливим і необхідним є вихід на єдиний магістральний шлях розвитку людства. Ф.Конечний вважав, що така позиція є хибною, і послідовно відстоював ідею плюралізму цивілізацій.

У своїх працях він виділяв приблизно 20 цивілізацій в історії людства, з яких станом на першу половину ХХ ст., за його оцінками, активно функціонувало 7 головних: латинська (західноєвропейська), візантійська (православно-державницька), арабська (мусульманська), брамінська (індуїстська кастова), китайська (конфуціансько-ієрархічна), туранська (кочова, централістсько-деспотична), єврейська (талмудична) – терміни наводяться згідно з тим, як вони формулювалися і використовувалися Ф.Конечним.

Досліджуючи дані цивілізаційні моделі, Ф. Конечний приходив до висновку, що будь-яка спроба змішати в одній державі, суспільстві або правовій системі дві або більше цивілізації неминуче матиме наслідком різке зростання хаосу, занепад суспільної моралі, деградацію та дезінтеграцію суспільних інститутів і, як підсумок, загибель слабшої цивілізації. Зокрема, для опису даного

стану запроваджується такий термін, як «chaos cywilizacyjny» [3]. Причини його виникнення, на думку дослідника, криються у різних екзистенційних цінностях, які у різних цивілізаціях матимуть різну ієрархію. До таких цінностей Ф.Конечний відносив такі категорії: добро, істина, краса, здоров'я, багатство. Оптимальною, на його думку, була ієрархія зазначених цінностей у латинській цивілізації (саме до неї він відносив Польщу) в послідовності, наведеній вище. Щодо інших, то їх він критикував за ієрархію цінностей, відмінну від латинської.

Разом з тим, дискусійними залишався ряд його підходів та висновків. Зокрема, Німеччину він відносив до цивілізації візантійського типу із притаманними їй рисами: цезарепапізм, підпорядкування церкви державі, етика лестоців та інтриг. Якщо згадати, що як іншу назву зазначеної цивілізації Ф.Конечний використовував термін «православно-державницька», то такий підхід викликає більше запитань, ніж дає відповідей. Зокрема Німеччина ніколи не належала до православного світу, а за типовими рисами свого менталітету вона є яскравим представником саме цивілізації континентально-європейської [5], яку в загальній термінології Ф. Конечного можна було б співвіднести з латинською.

Ще більшу критику, а, подекуди і звинувачення у відвертому антисемітизмі викликав запропонований ним опис єврейської цивілізації. Так, серед основних її рис автор називає етику подвійних стандартів або ж «подвійну мораль», жорсткий догматизм, пріоритет вигоди для представників іудаїзму над універсальною мораллю.

Загальний висновок, який робить Ф.Конечний, – цивілізації несумісні за своїми етичними матрицями, а тому це, на його думку, неминуче породжуватиме конфлікти і протистояння між ними.

Відзначимо, що з моменту оприлюднення даних поглядів, минуло чимало часу, а тому окремі положення зазначеного автора втратили актуальність, інші були підхоплені та отримали продовження в працях його послідовників. На нашу думку, запропонований ним перелік основних цивілізацій не повною мірою відповідає сучасним реаліям, вдосконалення потребує дослідження моделей

міжцивілізаційної взаємодії та їх впливу на міжнародне право та міжнародну безпеку. Водночас, наявність таких перспективних для дослідження напрямків говорить про те, що роботи Ф.Конечного в цілому залишаються актуальними, а його наукові висновки можуть служити відправною точкою для нових праць дослідників міжнародних відносин та міжнародного права XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фліссак К.А. Європейські орієнтири диверсифікації економічної дипломатії України. *Економічний часопис-XXI*. 2015. №. 5-6. С. 11-14.
2. Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York, NY: Simon & Schuster. 2011.
3. Skoczyński J. *Koneczny. Teoria cywilizacji*. Seria: *Filozofia polska XX wieku*. Wydawnictwo: IFiS PAN, 2003. 356 s.
4. Zabieglik S. *Feliksa Konecznego teoria cywilizacji*. *Toruński Przegląd Filozoficzny*. 2003. 5/6. S. 109-128.
5. Фліссак К.А. Німецька модель виходу країни із економічної і соціальної кризи. *Економічний часопис-XXI*. 2010. №. 11-12. С. 27-32.

УДК 336.22:341.3

Cisowska-Sakrajda E.

*доктор права, Інститут Юридичних Наук
Akademia Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПОДАТКОВИХ ПИТАННЯХ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Питання міжнародної співпраці та механізму взаємної допомоги у стягненні податків саме по собі надзвичайно складне в кожному його аспекті (суб'єктному, предметному, щодо принципів і порядку реалізації, сили обов'язковості та ефективності міжнародного регулювання тощо) та